

TRETTEEN RÅD FOR EN GOD DIALOG

- Inge Eidsvåg

1) Inviter deltakerne til planlegging av dialogen.

Dialog er et felles prosjekt og tåler ingen skjult agenda. Alle som deltar må inviteres til å være med og bestemme både målsetting, tema, arbeidsmåter og tidsplaner. Det skaper trygghet hos deltakerne og gir eierskap til prosjektet. Forsøk på manipulering undergraver tillit og er ødeleggende for enhver dialog. Åpenhet og gjennomsiktighet må gjelde fra første dag.

2) Bruk god tid til å bli kjent med hverandre.

Begynn ikke dialogen med standpunktene og argumentene. Begynn med ansiktene, måltidsfellesskapet, livshistoriene, de små fortellingene. For vi er noe mer enn våre synspunkter og argumenter. Og vi har alle noe felles: vi deler erfaringer om hva det vil si å være menneske. Vi har foreldre og søsken, ektefeller og barn, arbeid og interesser. Vi har opplevd sorger og gleder. Vi har kanskje besøkt de samme stedene, lest de samme bøkene, lyttet til den samme musikken. Tusen tynne tråder binder oss sammen. Det er viktig at vi ser disse, før vi stirrer oss blinde på det som skiller. Slik skaper vi en atmosfære av fellesskap og trygghet.

I dialogen møtes vi ansikt til ansikt. Ansikter er sårbare. Vi begynner derfor ikke dialogen med å fornærme den vi møter eller ved å harselere med det den andre holder for hellig. Når vi er gjester i hverandres sinn, skal vi trå varsomt. Hvordan ville vi selv ønske å bli møtt av noen med et helt annet ståsted?

3) Skap likeverd.

Den gode dialogen forutsetter ikke like, men *likeverdige* deltakere. Det blir ingen god dialog mellom herren og hans trell, hvis herren insisterer på å være herre og trelle aksepterer å være trell. Der forskjellene mellom deltakerne er store når det gjelder utdanning, kunnskaper og status, der må man etablere menneskelig likeverd. Bordet må være rundt, titlene må strykes, taletiden må være lik, respekten må være den samme. I samtalsens løp kan det vise seg at

tjenerens menneskelige kvaliteter langt overgår herrens, og at den fattigste har den rikeste fantasi og oppfinnsomhet. Da kan dialogen gi de stemmeløse en mulighet for å bli hørt – og de mektiges monolog kan bli brutt.

4) Begynn med de enkleste temaene.

Kliv over gjerdet der det er lavest. Det gir tro på at det også er mulig å komme over høyere hindre. Stigen vi bruker heter *tillit*. Den må være gjensidig, slik ordet ”tillit” er det samme enten vi leser det forlengs eller baklengs.

5) Lytt aktivt.

Enhver dialog forutsetter vilje og evne til å lytte. Hvis ingen lytter, er alt som blir sagt til ingen nytte. Å bli overhørt kjennes alltid sårt og nedverdiggende. Dialogen fordrer en innlevende lytting for å kunne forstå de andre. Ikke bare deres synspunkter, men også deres interesser og eksistensielle situasjon.

Vi lever i en kultur der det å snakke lenge og godt har høy status. Det gir også makt. I dialogrommet er den gode lytter minst like viktig. Her gjelder det å lytte fram det prøvende, det usikre, det uferdige. Å være en god lytter betyr å bekjempe uoppmerksomhet, utålmodighet og selvopptatthet. Den gode lytter bruker både ører, øyne og hjerte.

6) Still gode spørsmål.

Den som tror han vet alt, har ingenting å spørre om. Å ”spørre” henger språklig sammen med å ”spore, oppspore”. En aktiv lytter er ikke taus, men stiller spørsmål. Gode spørsmål setter oss på sporet av noe vi ikke vet, men som vi vil og bør vite. De er ofte åpne og kan ikke besvares bare med et ja eller nei. Hva? Hvordan? Hvorfor? Man tolker det den andre sier i beste mening. Uklarheter oppklares. Så det var det du mente! Man spør og svarer, gir og tar.

Men det finnes også andre typer spørsmål: de alt for nærgående og grafsende; de inkvisitoriske, som blir et giftig våpen; spørsmålene i politiforhøret, som bryter den mistenkte ned og får ham til å tilstå, selv når han kanskje er uskyldig. Disse spørsmålene kan ikke brukes i dialogens tjeneste, der hensikten er å skape forståelse og bygge tillit.

7) Tving ingen til å tenke som deg selv.

Hensikten med dialogen er ikke å tvinge eller lokke andre til å forandre seg. Det er propagandaens virkemåte. Verdier som forsøkes presset på en utenfra, har ofte den stikk motsatte effekt. ”I love to be moved, I hate to be pushed,” sa T. S. Eliot en gang. Det kan mange underskrive på. Dialogen kjenner ingen annen tvang enn den som ligger i dialogens vesen. Den består i å lytte, lære og selv kanskje forandres. Man kan ikke endre et annet menneske, hvis man selv ikke er åpen for å bli endret av det samme menneske.

8) Tillegg ingen synspunkter de ikke har.

Ingen skal snakke på vegne av andre enn seg selv. Alle skal få tid og anledning til å forklare og begrunne sine egne synspunkter. Ingen skal måtte sprelle i andres definisjonsnett. (”Dere muslimer mener jo ...”) Ingen skal være nødt til å forsvare synspunkter en ikke har, men som andre i ens politiske, religiøse eller etniske organisasjon kanskje har hevdet.

9) Sammenlign egne idealer med samtalepartnerens og egen praksis med deres.

Ofte sammenligner vi våre egne blankpussete idealer med deres forgåelser. Når vi stiller oss selv over brøkstreken, kommer regnestykket alltid ut til vår fordel. (La oss huske at kristendommen gjennom mange århundrer ble sett på som uforenelig med trosfrihet, demokrati og kvinners likeverd. Inkvisisjonen og korstogene var en ”kristen” oppfinnelse, og slaveriet ble forsvart med ”skriftens klare ord”. Det var i en tid da islam av mange ble sett på som toleransens religion.) Vi bør derfor sammenligne våre idealer med deres idealer, vår praksis med deres praksis, våre forbrytelser med deres, osv.

10) Godta ikke ukritisk andres argumenter.

Jeg anstrenger meg for å forstå de andres tenkemåte. Ikke for ukritisk å overta den, men for å få et sannere bilde av verden. Toleranse betyr at vi skal tåle, men ikke nødvendigvis godta det de andre sier. Vi skal åpent utfordre synspunkter vi ikke skjønner eller kan akseptere. Det er å ta de andre på alvor. Tydelighet skaper trygghet. Men det er *meningene* – ikke *menneskene* vi tar avstand fra. Gandhi formulerte dette slik: ”Du skal behandle tyven, som om når lyset slås på, du oppdager at det er din egen far.” Å delta i en dialog betyr derfor ikke det samme som lettvint relativisme. Vi går ikke rundt forkledd som hverandre. Jeg oppgir ikke det jeg holder for sant og rett, hvis ikke sterke grunner overbeviser meg.

11) Vær åpen og ærlig, men sett også grenser for hva du vil snakke om.

Åpenhjertighet er ikke det samme som løsmunnethet. Vi snakker ikke med andre mennesker om hva som helst. Visse ting i livet skal vi kunne holde unna innsyn og innblanding. Det private skal kunne forbli privat. Den danske teologen og filosofen Knud E. Løgstrup (1905-81) ber oss om å ha respekt for den andres *”urørlighedssone”*. Det er et godt ord. Urørlighetssonene er livets svalganger, de verner det innerste indre og mykeste myke mot støvletramp og skamløse blikk. Hva vi ønsker å beskytte kan være forskjellig fra menneske til menneske. Etter en krig eller andre overgrep er kanskje noen tema også så vanskelige eller ømtålige at vi ikke orker å snakke om det. Kanskje senere en gang, men ikke nå. Dette må respekteres.

12) Aksepter og gi rom for følelser.

Vi kommer til dialogen som hele mennesker med både tanker og følelser. Selv om dialogrommet ikke er et terapirom, må det kunne være rom for å vise både glede, frustrasjon, latter, sinne og gråt. Å vise følelser er også en måte å kommunisere på. Vi senker visiret. Et smil, en håndbevegelse, et hevet øyebryn, en skjelvende stemme, tårer – alt dette viser hvem vi er.

13) Dialogen kan alltid fortsette.

Når dialogen stanser, er vi nesten alltid villige til å fortsette ved en senere anledning. Da kan også andre tema tas opp, nye mennesker bli med, og rammene kanskje være annerledes. Fordi dialogen handler om gjensidig forståelse, er det sjelden vi kan si til hverandre at vi har skjønt nok. Selv etter den beste dialog vil det alltid være en restfaktor av ubegripelighet igjen. Og vi sier til hverandre: ”Dette må vi snakke mer om. Senere.”